

старший викладач кафедри господарського та адміністративного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЮРИДИЧНА ОСОБА ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Статтю присвячено вивченню законотворчої діяльності європейських держав (Польської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Молдова та ін.) норм українського законодавства, що формують інститут адміністративної відповідальності юридичних осіб, Особливу увагу приділено складному теоретичному питанню визнання українським законодавцем (в умовах активного співробітництва України з Європейським Союзом із питань реалізації зони вільної торгівлі та прагнення її інтегрування до ЄС) юридичної особи суб'єктом адміністративної відповідальності за порушення митних правил, визначено недоліки (питання щодо співучасті юридичних осіб під час порушення митних правил, диференціації штрафних санкцій під час порушення митних правил юридичними особами та представниками), сформульовано відповідні висновки та пропозиції щодо вдосконалення регулювання цього правового інституту.

Ключові слова: митні правовідносини, юридична особа, колективний суб'єкт, митні правила, порушення митних правил, адміністративна відповідальність за порушення митних правил.

Постановка проблеми. Суттєві соціально-економічні зміни, що сталися в країні, неминуче викликають потребу в приведенні правової системи у відповідність до поставлених Україною завдань стати демократичною, правовою державою та інтегруватися до ЄС.

Паралельно з підвищенням рівня інтеграції України (з набуттям членства у СОТ) до системи світової торгівлі спостерігається тенденція до зростання кількості порушень митних правил суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, що не тільки негативно впливає на наповнюваність державного бюджету, але й становить загрозу митній безпеці України.

Так, першочергову увагу має бути приділено одному з найважливіших інститутів митного права – інституту адміністративної відповідальності за порушення митних правил, оскільки санкції його норм спрямовані на гарантування дотримання вимог митного законодавства щодо переміщуваних товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

Убачається, що зазначені вище обставини зумовлюють актуальність дослідження адміністративної відповідальності за порушення митних правил юридичними особами як суб'єктами відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рівень розробленості проблеми не є достатнім, що пояснюється порівняно недавнім оформленням митного права як самостійної галузі.

Науково-теоретичною базою для дослідження проблеми адміністративної відповідальності за порушення митних правил юридичними особами є праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема А.М. Козиріна, Б.М. Габричідзе, С.С. Алексеєва, Д.М. Бахраха, О.Ю. Бакаєвої, І.В. Тимошенко, Є.В. Додіна, С.В. Ківалова, Д.М. Лук'янця, С.В. Гончарука, В.М. Стефанюка та ін.

Метою статті є дослідження норм європейського законодавства та норм українського законодавства, що формують інститут адміністративної відповідальності юридичних осіб, та обґрунтування необхідності визнання юридичних осіб суб'єктами адміністративної відповідальності за порушення митних правил.

Виклад основного матеріалу.

Оскільки право є суспільним феноменом, то інститут відповідальності є наріжним каменем будь-якої національної системи права.

Юридичну відповідальність (різновид соціальної відповідальності) можна визначити як закріплений у законодавстві і забезпечений державою юридичний обов'язок правопорушника зазнати примусового обмеження певних прав майнового або немайнового характеру.

Важливим видом юридичної відповідальності є адміністративна відповідальність, справедливо визначена Д.М. Лук'янцем як відносини, що виникають між органами виконавчої влади і фізичними або юридичними особами (за умови відсутності між ними відносин службового підпорядкування) щодо вчинення останніми передбачених законодавством протиправних діянь і полягають у застосуванні до них в адміністративному порядку передбачених законом стягнень [1, с. 34].

Аналіз розвитку правового регулювання інституту адміністративної відповідальності в Україні дає підстави стверджувати, що його характеризують постійне розширення кола суспільних відносин, які підлягають захисту адміністративними санкціями. Отож, паралельно з Кодексом України про адміністративні правопорушення діють норми інших законодавчих актів (Повітряного кодексу України, Митного кодексу України та ін.).

За часів Древнього Риму говорили *Tempora mutantur et leges mutantur in Illis* (часи змінюються і закони теж), а О.В. Сурілов стверджував, що система законодавства належить до так званих «складних динамічних структур, що збагачується відповідно до розвитку, розширення та ускладнення суспільних відносин, які є предметом правового регулювання» [2, с. 228]. О.В. Сурілов зазначав, що юридичний закон має будуватись за мірою об'єктивно сформованих суспільних відносин. Зважаючи на зазначене та у зв'язку з необхідністю забезпечення суверенною Україною власної митної безпеки шляхом запобігання порушенням, можна говорити про те, що перелік видів юридичної відповідальності не є вичерпним, незмінним, а

тому в ньому є місце і для відповідальності за порушення митних правил.

Специфіку адміністративних правопорушень у митній сфері відбивають лише порушення митних правил, що впливає з об'єкта посягання цих правопорушень.

Розкриття поняття «порушення митних правил» має вагоме значення для формування правової бази як основи ефективного функціонування митної системи. Як зазначає Є.В. Додін, термін «правила» як вид нормативного акта в законодавстві України досить активно застосовується [3, с. 8]. Пунктом 28 статті 4 Митного кодексу України 2012 р. митні правила визначаються як «установлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України» [4]. Зважаючи на зазначене, порушення встановленого цим Кодексом порядку є порушенням митних правил.

Забезпечення дотримання правил у митній сфері, на думку Є.В. Додіна, має охоплювати й заходи адміністративної відповідальності [5, с. 7], з чого впливає потреба у виокремленні групи правових норм, що встановлює відповідальність за порушення митних правил, а також тих, що регламентують порядок застосування, в окремий правовий інститут. С.В. Ківалов, досліджуючи проблеми в системі митного права, аргументовано виокремив у ній групу норм, що утворюють самостійний інститут адміністративної відповідальності за порушення митних правил [6, с. 65].

Видокремлення порушення митних правил серед адміністративних правопорушень є можливим завдяки родовому об'єкту – встановленому державою порядку здійснення митної справи на території України, а також видовому – порядку переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон, порядку здійснення митного контролю та митного оформлення, порядку здійснення операцій із товарами, що перебувають під митним контролем.

Розділ XVIII Митного кодексу України 2012 р. впорядковує відносини, пов'язані з порушенням митних правил і встановленням за це відповідальності.

У частині 1 статті 458 Митного кодексу України 2012 р. поняття «порушення митних правил» визначається як адміністративне правопорушення, яке становить протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій із товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів цим Кодексом чи іншими законами України, за які цим кодексом передбачено адміністративну відповідальність.

Зазначена дефініція майже повністю відповідає статті 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення [7], окрім того, що конкретизує настання адміністративної відповідальності за порушення митних правил.

Цей вид відповідальності – адміністративна відповідальність за порушення митних правил – характеризується такими ознаками: підставою для застосування відповідальності є вчинення порушення митних правил, вона полягає в застосуванні до правопорушників адміністративних стягнень, передбачених Митним кодексом України, притягнення до відповідальності здійснюють органи доходів і зборів, відповідальність встановлюється Митним кодексом України, який містить вичерпний перелік складів порушення митних правил, до правопорушників застосовуються стягнення, що є елементами системи адміністративних стягнень, закріпленої Митним кодексом України, порядок провадження у справах про порушення митних правил регламентується Митним кодексом України 2012 р.

Убачається, що запропонований С.Ю. Дьоміною поділ норм, що встановлюють відповідальність (залежно від об'єкта правопорушення) на дві групи: 1) що встановлюють відповідальність за посягання на митні відносини як елемент державної митної справи, зокрема здійснення митного контролю та митного оформлення;

2) що встановлюють відповідальність за посягання на митні відносини щодо нарахування і справляння митних платежів (податків і зборів) [8, с. 13], що може бути ефективним інструментом у запобіганні порушенням митних правил.

У сучасних умовах, коли, з одного боку, Митним кодексом України передбачено налагодження партнерських відносин між суб'єктами зовнішньоекономічних відносин та органами доходів і зборів, а з іншого – спостерігається збільшення кількості порушення митних правил (зокрема способом учинення яких є надання для митного контролю та митного оформлення документів, що містять неправдиві відомості стосовно кількості та вартості переміщуваних товарів), особливої актуальності набуває визнання суб'єктами адміністративної відповідальності за порушення митних правил юридичних осіб.

Виокремивши серед суб'єктів права три групи (суспільні утворення, індивідуальні суб'єкти та колективні суб'єкти), С.С. Алексєєв зараховує до останньої державні та суспільні організації. Організації в теорії права можна поділити на дві великі групи: 1) суб'єкти, наділені владними функціями (органи державної влади та управління, суспільні організації); 2) суб'єкти оперативно-господарської та соціально-культурної діяльності (державні, промислові, торговельні та ін.). Правосуб'єктність організацій, що здійснюють оперативно-господарську діяльність, визначається в юридичній науці, законодавстві спеціальною категорією – «юридична особа» [9, с. 390–391].

Чинний Митний кодекс України не дає визначення поняття «юридична особа». Законодавець визначає суб'єктів митних правовідносин, які не мають владних повноважень, як «осіб», тобто юридичні та фізичні особи (п. 35 ст. 4 Митного кодексу України), а основною категорією, що визначає правовий статус юридичних осіб як суб'єктів митних правовідносин, відповідно до Митного кодексу України 2012 р. є «підприємство».

До юридичних осіб Господарський кодекс України зараховує суб'єктів господарювання, що здійснюють свою діяльність у різних організаційних формах [10].

Однак вступ юридичних осіб у митні правовідносини пов'язаний із переміщенням товарів і транспортних засобів комерційного призначення в процесі здійснення ними зовнішньоекономічної діяльності.

Суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності визначено статтею 378 Господарського кодексу України. Ними є: 1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

В умовах розвитку ринкових відносин, лібералізації зовнішньої торгівлі надзвичайно важливим є питання розширення кола суб'єктів адміністративної відповідальності, зокрема адміністративної відповідальності за порушення митних правил, наданням такого статусу юридичним особам.

Неоднозначним є ставлення науковців-адміністративістів до юридичної особи як суб'єкта адміністративного правопорушення. Це питання дискутується протягом тривалого часу. Так, М. Таганцев ще у 1888 р. в роботі «Лекції з російського кримінального права» виключаючи можливість застосування кримінальних покарань щодо юридичних осіб, уважав за можливе накладання адміністративних стягнень: «применение этих карательных мер (денежных взысканий и запрещение деятельности корпораций) к юридическому лицу может разбудить значительные сомнения. Нельзя отрицать право государства прекращать бытие корпораций...» [11, с. 87–88].

В історії інституту адміністративної відповідальності юридичних осіб були «часи злетів та падінь». *Tempora mutantur et nos mutamur in illis* – часи змінюються, і ми змінюємося разом із ними, тому змінювались акценти від визнання юридичних осіб суб'єктами адміністративної відповідальності (В.М. Наумов у своїх роботах аналізує генезу економічних санкцій – стяг-

нень, що застосовувались за радянських часів до юридичних осіб) [12, с. 261–269] до абсолютного заперечення можливості визнання юридичних осіб суб'єктом адміністративної відповідальності в працях Л. Коваля і знову до вміщення С.В. Гончаруком [13, 40] юридичних осіб до кола суб'єктів, стосовно яких можуть застосовуватись заходи адміністративного примусу, з визначенням специфіки статусу такої особи (в роботах Д. Бахраха, Д. Лук'янця, В. Стефанюка, І. Голосніченка, Ю. Битяка, В. Колпакова та ін.) [14, с. 6–9].

Послідовно відстоював позицію щодо визнання юридичних осіб суб'єктами адміністративної відповідальності Є.В. Додін, який зазначав, що з розвитком ринкових відносин, виникненням приватного підприємництва виникає потреба у посиленні контролю з боку держави за додержанням юридичними особами певних обов'язків у сфері здійснення виконавчої влади та встановленні адміністративної відповідальності у разі невиконання цих обов'язків [15, с. 49].

Чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення не визнає суб'єктами адміністративної відповідальності юридичних осіб, хоча у проекті Кодексу про адміністративні проступки, розробленому під керівництвом В. Стефанюка, суб'єктами адміністративних проступків було визнано їх [16, с. 23–29].

Статтею 14 проекту Кодексу про адміністративні проступки, представленого Центром політико-правових реформ, встановлено адміністративну відповідальність юридичних осіб за вчинене ними протиправне винне діяння [17]. А статтею 19 Проекту адміністративний проступок визнається вчиненим юридичною особою винно, якщо її посадові особи, особи, які перебувають з нею в трудових відносинах, але виконують певні дії в інтересах юридичної особи за договором, усвідомлюють шкідливий характер вчиненого діяння, за яке Кодексом передбачено адміністративну відповідальність.

На відміну від Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кодекс про адміністративні правопорушення РФ (далі – КпАП РФ) передбачає відповідаль-

ність юридичних осіб (ст. 2.1), визнаючи існування двосуб'єктної відповідальності (в разі вчинення порушення митних правил допускається притягнення юридичної особи до адміністративної відповідальності, а пов'язаної з нею фізичної особи – до адміністративної чи кримінальної відповідальності). Так, відповідно до ч. 1 ст. 2.1 КпАП РФ, юридичні особи несуть відповідальність тільки за винно вчинені діяння, а згідно з ч. 2 ст. 2.1. КпАП РФ [18], виною юридичної особи є лише тоді, коли буде встановлено, що особа мала можливість забезпечити дотримання встановлених правил і норм, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність, але особою не вжито всіх залежних заходів щодо їх дотримання. Зважаючи на зазначене, законодавець визначив умови, сукупністю яких є: 1) наявність у особи можливості виконати приписи певних правил і норм; 2) невжиття всіх залежних від особи заходів, спрямованих на їх дотримання) що свідчить про наявність вини юридичної особи.

Відповідальність юридичних осіб у Польщі передбачено Актом від 28 жовтня 2002 р., згідно зі ст. 3 якого колективне утворення (юридична особа) несе відповідальність за вчинення заборонених діянь, що виявляється у поведінці фізичної особи, яка діє від імені або від особи колективного утворення в межах повноважень або обов'язків щодо його представництва, ухваленні рішень від його імені, діє від імені або від особи колективного утворення за згодою або з відома колективного утворення [19, с. 26]. Отже, відповідальність юридичних осіб (колективного утворення) у Польщі чітко пов'язується з відповідальністю фізичних осіб, які вступають у певні відносини із зазначеним колективним утворенням. У Польщі сприйнято концепцію «об'єктивної вини», згідно з якою діяння вчинено особою винною, якщо встановлено сам факт його вчинення.

У більшості країн Європейського Союзу юридичні особи також можуть бути суб'єктами адміністративної відповідальності. Визнання юридичних осіб суб'єктами відповідальності є можливим унаслідок специфіки визначення законодавцем

суб'єктивного боку адміністративних правопорушень. Суб'єктивний бік характеризується існуванням переважно концепції «об'єктивної вини», згідно з якою не потрібно встановлювати умисел і необережність правопорушника, а достатньо лише констатувати факт порушення юридичною особою норм закону, наявність же вини в цьому випадку презюмується. Такий механізм дозволяє визнати правопорушником юридичну особу, яка ухвалила певне рішення всупереч вимогам закону. Крім штрафу, законодавство більшості європейських держав (зокрема Кодекс про адміністративні правопорушення Литовської Республіки) [20] передбачає позбавлення права здійснювати підприємницьку діяльність, отримувати фінансову допомогу від держави, конфіскацію майна, яке використано для вчинення правопорушення або отримано внаслідок його вчинення. Так, за Кодексом Литовської Республіки про адміністративні правопорушення, можуть притягатися до адміністративної відповідальності як безпосередньо самі юридичні особи, так і юридичні особи разом із фізичними, зокрема посадовими особами.

Убачається, що розвиток інституту адміністративної відповідальності юридичних осіб має чітко виражену фіскальну спрямованість, забезпечуючи наповнення дохідної частини державного бюджету.

В Україні активізація ролі юридичних осіб у адміністративно-деліктних відносинах знайшла своє відображення у Законі України «Про виключну (морську) економічну зону» [21], Законі України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» [22] та деяких інших.

Зважаючи на швидкий розвиток ринкових відносин в Україні, активізацію процесу інтеграції України до ЄС та гармонізацію законодавства, вбачається, що притягнення до адміністративної відповідальності фізичної особи (суб'єкта підприємницької діяльності) за несплату мита (інших видів порушень митних правил) і не мати можливості притягнення за такі ж дії юридичної особи не є конструктивним і порушує передбачений ст. 13 Конституції України принцип рівності всіх суб'єктів права власності перед законом [23].

Конституційний Суд України в Рішенні щодо офіційного тлумачення положень п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, ч. 1 та 3 ст. 2. ч. 1 ст. 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) від 30.05.2001 р. встановлено, що норми Кодексу України про адміністративні правопорушення не можуть застосовуватись у притягненні до відповідальності юридичних осіб, але також установив, що статус публічно-правової відповідальності юридичних осіб із певними ознаками, притаманними адміністративній відповідальності, залишився невизначеним, що не унеможлиблює адміністративної відповідальності юридичних осіб [24].

До того ж перший Митний кодекс суверенної України – Митний кодекс України від 12.12.1991 р. (втратив чинність) – у статті 103 чітко передбачав відповідальність юридичних осіб за порушення митних правил. При цьому зауважувалось, що під час учинення порушення митних правил підприємствами відповідальності підлягають і службові особи – керівники цих підприємств [25]. Убачається, що можна говорити про двосуб'єктний характер адміністративної відповідальності юридичних осіб за порушення митних правил.

Як слушно зазначав Б.М. Габричидзе, висловлюючи думку про адміністративну відповідальність юридичних осіб, двосуб'єктна відповідальність за порушення митних правил настає лише за порушення у зовнішньоторговельному обігу, коли товари переміщуються підприємствами, установами, організаціями з комерційною метою або для інших виробничих потреб (наприклад недекларування, декларування не своїм найменуванням переміщуваних через митний кордон товарів) особою, яка має це здійснювати в силу своїх службових повноважень або через отримане доручення щодо вчинення зазначених дій. У зазначених випадках до адміністративної відповідальності за порушення митних правил має притягатися не тільки фізична особа – співробітник, що вчинив правопорушення, але й юридична, від імені якої діяла зазначена фізична особа [26, с. 478–479].

Під час розгляду питання про адміністративну відповідальність юридичних осіб за порушення митних правил видається важливим, що в процесі провадження у зазначених справах необхідно встановлювати дієздатність та правоздатність цих осіб, виходячи зі Статуту та реєстраційних документів, адже відповідальності підлягають безпосередньо юридичні особи, а не філії, які вступають у правовідносини від імені і за дорученням юридичної особи.

Необхідність існування адміністративної відповідальності юридичних зумовлюється не лише тим, що вони є учасниками правовідносин, але є також одним з об'єктів державного управління, до якого органи державної влади можуть застосовувати примус, одним із видів якого є адміністративна відповідальність.

Мабуть, мало у кого виникають сумніви стосовно того, що юридична особа може завдати значно більшої шкоди суспільству, вчиняючи протиправні діяння, ніж фізичні особи. Із цим можна не погоджуватись, наполягаючи на тому, що правопорушення (зокрема щодо митних правил) вчиняють фізичні особи. Але є очевидним, що більшість порушень митних правил учиняються на користь юридичних осіб, оскільки переслідують мету – отримання певною юридичною особою максимального прибутку (в будь-який спосіб). Зважаючи на те, що майно власника юридичної особи (акціонера) є відокремленим від майна юридичної особи, а сам власник, як правило, безпосередньо не бере участі в управлінні, то, покаравши конкретну фізичну особу, яка вчинила порушення митних правил, держава в особі органів доходів і зборів залишає поза відповідальністю юридичну особу, в інтересах якої вчинено певне правопорушення.

Такого висновку дійшли законодавці багатьох держав, визнавши юридичну особу суб'єктом адміністративної відповідальності за порушення митних правил, зокрема режиму зони митного контролю, неповідомлення внутрішнього митного органу про перетин митного кордону, порушення порядку здійснення митного оформлення, вантажні та інші операції, що здійснюються без дозволу митного органу.

Так, ст. 230 Митного кодексу Республіки Молдова [27] встановлює адміністративну відповідальність юридичних осіб за порушення митних правил.

Отже, юридичну особу, як і фізичну, може бути притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення нею порушення митних правил – адміністративного правопорушення, яке є протиправними винними діями чи бездіяльністю, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій із товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів.

Для встановлення вини юридичної особи під час її притягнення до адміністративної відповідальності за порушення митних правил слід визначити, чи є її протиправне діяння наслідком дій (бездіяльності) фізичних осіб – представників юридичної особи (її посадових осіб, працівників тощо). Позитивна відповідь на це питання дає підстави визнати діяння юридичної особи винними.

Зважаючи на зазначене, вину юридичної особи можна визначити як психічне ставлення її представників (посадових осіб, працівників інших осіб, пов'язаних із юридичною особою) до причинно-наслідкового зв'язку між їхніми діями (бездіяльністю) та протиправним діянням зазначеної юридичної особи.

Крім того, видається доцільним звернути увагу на те, що під час учинення порушення митних правил може мати місце співучасть, тобто участь у правопорушенні двох і більше юридичних осіб.

Висновки і пропозиції. Активне співробітництво України з Європейським Союзом із питань реалізації зони вільної торгівлі вимагає підвищення рівня захисту національних інтересів України та створення сприятливих умов для збільшення обсягів зовнішньої торгівлі. Так, реалізації зазначеного має сприяти врахування законодавцем України досвіду європей-

ських країн та визнання юридичних осіб суб'єктом адміністративної відповідальності за порушення митних правил (специфічними ознаками якої є паралельне притягнення до відповідальності і фізичних осіб – посадових осіб, представників і т. д. та завдання значно більшої шкоди державі діями юридичних осіб). Зважаючи на це, вбачається, що актуальним є внесення відповідних змін до розділу XVIII Митного кодексу України 2012 р. «Порушення митних правил і відповідальність за них», зокрема можливість передбачити адміністративну відповідальність юридичних осіб за порушення митних правил, диференціювати розміри штрафних санкцій за порушення митних правил (залежно від того, застосовуються до фізичної, до юридичної особи чи до фізичної особи-підприємця), а також визначитись щодо співучасті юридичних осіб.

Список використаної літератури:

1. Лук'янець Д.М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: Монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 220 с.
2. Сурилов А.В. Теория государства и права : учебное пособие. Киев: Одесса: Вища школа, 1989. 439 с.
3. Додин Е.В. Современное положение категориального аппарата таможенного права и таможенно-правовой науки. *Митна справа*. 2008. № 3. С. 4–11.
4. Митний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 2 січня 2019 р.: (офіц. текст). Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2019. 444 с.
5. Додін Є.В. Зміна правової підстави відповідальності за порушення митних правил. *Митна справа*. 2006. № 2. С. 3–7.
6. Кивалов С.В. Таможенное право: Административная ответственность за нарушение таможенных правил. Одесса: Моряк, 1996. 175 с.
7. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. [текст] станом на 7 вересня 2018 р./ За заг. ред. Журавльова Д.В. Київ: Видавничий дім «Професіонал»? 2018. 800 с.
8. Дьоміна С.Ю. Адміністративна делікатність у сфері митної справи: автореф. дис. ...канд. юрид. наук; спец.: 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінан-

- сове право; інформаційне право». Київ, 2011. 20 с.
9. Алексеев С.С. Общая теория права: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Проспект. 2009. 576 с.
 10. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 –IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.
 11. Агапов А.Б. Административная ответственность : учебник. Москва: «Статут», 2000. 251 с.
 12. Наумов В.Л. «Економічні санкції» щодо юридичних осіб як об'єктивна необхідність зміцнення державного регулювання економікою. *Правова держава: Щорічник наукових праць ін-ту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*. Вип. 13. Київ, 2002. 269 с.
 13. Гончарук С.Т. Основы административного права Украины: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Аванпост – Прим», 2004. 200 с.
 14. Стефанюк В., Голосніченко І., Михеєнко М. Інститут адміністративної відповідальності юридичних осіб: проблеми теорії і практики. *Право України*. 1999. № 9. С. 6–9.
 15. Додин Е.В. Субъекты административного проступка. *Ученые записки ВНИИСЗ*. Москва, 1965. Вып. 5. 112 с.
 16. Адміністративне судочинство в Україні. Кн. 2: Кодекс України про адміністративні проступки (проект): Серія «Реформа судів України». Харків, 2003. С. 23–29.
 17. Проект Концепції реформування інституту адміністративної відповідальності в Україні та відповідні законопроекти. Центр політико-правових реформ. Київ, 2006. 22 с.
 18. Кодекс об административных правонарушениях РФ от 01.07.2002 г. Сборник законодательства Российской Федерации. 2002. № 1 (ч. 1). Ст. 2.
 19. Материали семинара для експертів стран Восточной Европы и Центральной Азии. Алматы, 2007. 123 с.
 20. Кодекс Литовской Республики об административных правонарушениях от 13.12.19984. URL: <http://wiplex.wipo.int/detail>
 21. Закон України «Про виключну (морську) економічну зону» від 16.05.1995. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 21. Ст. 152.
 22. Закон України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» від 02.12.2010. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.
 23. Конституція України від 1996 р.: (Офіційний текст). Київ: Велес, 2007. 48 с.
 24. Рішення Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положень п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, ч. 1 та 3 ст. 2, ч. 1 ст. 38 КУпАП (справа про відповідальність юридичних осіб). *Вісник Конституційного Суду України*. 2001. № 3.
 25. Митний кодекс України від 1991 р.: (офіційний текст). Київ, 1997. 193 с.
 26. Габричидзе Б.Н. Российское таможенное право. Москва, 1997. 689 с.
 27. Таможенный кодекс Республики Молдова от 20.07.200. URL: <http://lex.justice.md.Viewdoc>

Спивак И. В. Юридическое лицо как специфический субъект административной ответственности за нарушение таможенных правил

Статья посвящена изучению законотворческой деятельности европейских государств (Польской Республики, Литовской Республики, Республики Молдова и др.), норм украинского законодательства, которые формируют институт административной ответственности юридических лиц. Особенное внимание уделено сложному теоретическому вопросу о признании украинским законодателем (в условиях активного сотрудничество Украины с Европейским Союзом по вопросам реализации зоны свободной торговли и стремление ее интеграции в ЕС) юридического лица субъектом административной ответственности за нарушение таможенных правил, определены недостатки (вопросы о соучастии юридических лиц при нарушении таможенных правил, дифференциации штрафных санкций при нарушении таможенных правил юридическими лицами и их представителям), сформулированы соответствующие выводы и предложения по усовершенствованию регулирования этого правового института.

Ключевые слова: таможенные правоотношения, юридическое лицо, коллективный субъект, таможенные правила, нарушение таможенных правил, административная ответственность за нарушение таможенных правил.

Spivak I. Legal person as a special office of administrative responsibility for violation of customs rules

This article is devoted to the study of the legislative activity of European states (the Polish Republic, the Republic of Lithuania, the Republic of Moldova, etc.) of the norms of Ukrainian legislation, which form the institute of administrative liability of legal persons, special attention is paid to the complex theoretical issue regarding the recognition of Ukrainian legislator (in conditions of active cooperation of Ukraine with the European Union on the implementation of the Free Trade Area and the desire to integrate it into the EU) of a legal entity as an administrative entity term responsibility for violation of customs rules specified disadvantages (the issue of participation of legal entities in violation of customs rules, differentiation of penalties in violation of customs regulations legal entities and their representatives), formulated the conclusions and proposals to improve the regulation of this legal institution.

Key words: *customs relations, legal entity, collective subject, customs rules, violation of customs rules, administrative liability for violation of customs rules.*